कोपंकथंनामेति ॥ अपकृष्टसत्वे हीने सत्वावरुद्धः सहजसत्वगुणावरुद्धविपरीतव्यापारः ॥ सत्वाविरुद्धइतिपाठे सहजगुणाविरुद्धव्यापारः ॥ अतएव तपसः प्रसूतिः ॥ ॥ ५२ ॥ जानामि कोपमिति हरिवीरबंधो रामस्य कोपं कोपनिमित्तं कार्यस्य कालसंगं विलंबंच जानामि ॥ त्वयि यदायत्तं नः कार्यं राज्यदानलक्षणं त्वयाकृतं तदपि जानामि ॥ यदत्र विषये कार्यं प्रतिकर्तव्यरूपं तदपि जानामि ॥ ५३ ॥ तव कोपस्यायुक्तत्वे हेतुमपि जानामीत्याह ॥ तच्चापीति ॥ शरीरजस्य कामस्य तथाऽविषह्यं बलं तच्चापि जानामि ॥ एवं सुग्रीवं यस्मिन् जने स्त्रीजने कामेनावबद्धं संभावयसि तंच जानामि ॥ तथाद्यान्यत्र कृत्येऽसक्तं अव्यापारंच जानामि ॥ ५४ ॥ नन्वेवं

कोपंकथंनामगुणप्रकृष्टःकुमारकुर्यादपकृष्टसत्वे ॥ कस्त्वद्विधःकोपवशंहिगच्छेत्सत्वावरुद्धस्तपसःप्रसूतिः॥५२॥ जानामिकोपंहरिवीरबंधोर्जानामिकार्यस्यचकालसंगं॥ जानामिकार्यंत्वयियत्कृतंनस्तच्चापिजानामियदत्रकार्यं ॥ ५३ ॥ तच्चापिजानामितथाविषह्यंबलंनरश्रेष्ठशरीरजस्य ॥ जानामियस्मिंश्चजनेऽवबद्धंकामेनसुग्रीवमसक्तमद्य ॥ ५४ ॥ नकामतंत्रेतवबुद्धिरस्तित्वंवैयथामन्युवशंप्रपन्नः॥ नदेशकालौहियथार्थधर्मौअवेक्ष्यतेकामरतिर्मनुष्यः ॥ ५५॥ तंकामवृत्तंममसन्निकृष्टंकामाभियोगाच्चविमुक्तलज्जं॥ क्षमस्वतावत्परवीरहंतस्त्वद्भ्रातरंवानरवंशनाथं॥ ५६॥ महर्षयोधर्मतपोभिरामाः कामानुकामाः प्रतिबद्धमोहाः॥ अयंप्रकृत्याचपलः कपिस्तुकथंनसज्जेतसुखेषुराजा॥ ५७॥ सति मम कोपस्यायुक्तता कथमतआह ॥ नेति ॥ यथा त्वं वै निश्चयेन मन्युवशंप्रपन्नोदृश्यते तथा जानामि ॥ कामतंत्रे कामस्वभावपरिज्ञाने तव बुद्धिर्नास्ति चिरकालं स्त्रीसंगाभावा दितिभावः॥ तमेव कामस्वभावमाह ॥ नेति ॥ हि प्रसिद्धं यथादेशकालौ भोगायोग्यौ नजानाति तथार्थधर्मावपि नावेक्षते ॥ मनुष्यइति ॥ मनुष्योपि नजानाति किमुत तिर्यग्जंतुरितिभावः ॥ ५५ ॥ ममसन्निकृष्टं स्वभार्यायामम समीपे कामवशाद्वर्तमानं॥ कामाभियोगः कामावेशः क्षमस्वेति ॥ परवशप्रवृत्तापराधत्वात्स्वभ्रातृत्वाच्च क्षमैवात्रयोग्या नतुकोपइत्याशयः ॥ ५६ ॥ कामवशत्वं नास्यैवेत्याह महर्षयइति ॥ कामे कामभोगे अनुकामोभिलाषोयेषांते अतएव स्त्रीषु प्रतिबद्धमोहाः ॥ कपिस्तत्रापि राजा ॥ ५७ ॥